

5. Конституции государств Европы: В 3 т. / Под. общ. ред. Л.А.Окунькова. – М.: Издательство НОРМА, 2001. – Т.3. – 792 с.
6. Конституции государств Европы: В 3 т. / Под. Общ. Ред. Л.А. Окунькова. – М.: Издательство НОРМА, 2001. – Т.2. – 840 с.

Зверєв Євген Олександрович

*аспірант кафедри загальнотеоретичних та державно-правових наук
Національного університету «Києво-Могилянська академія»*

ДО ПИТАННЯ З'ЯСУВАННЯ ВОЛІ СТОРІН ПРИ ТЛУМАЧЕННІ МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ НАЦІОНАЛЬНИМИ СУДАМИ

Складним питанням у царині як міжнародного, так і національного права на сьогодні є питання тлумачення міжнародних договорів. Науковці та судді звертають увагу на цілу низку проблем, чи не найскладнішою з яких є визначення волі сторін, яку вони вкладали при підписанні міжнародного договору. Не секрет, що кожна сторона, яка підписувала договір, мала свої погляди, потреби, задля яких вона давала згоду на нього, а тому кожен національний суд при тлумаченні цих норм буде керуватися саме інтересами своєї держави, звертати увагу на її погляди. Таким чином одна й та ж норма в різних державах може бути витлумачена по-різному, що може призвести до прийняття прямо протилежних рішень.

Перше джерело, до якого звертаються при тлумаченні міжнародних договорів – це Віденська конвенція про право міжнародних договорів 1969 року, яка в статтях 31, 32 та 33 встановлює правила тлумачення міжнародних договорів. Ці норми дають право звертатись не тільки до тексту договору, а й до обставин його укладення, наступної практики сторін. Також вона наголошує на тому. Що всі терміни, вжиті у договорі мають тлумачитися у своєму контексті.

Отже, при тлумаченні міжнародного договору перше, до чого звертаються – це його текст. Він за правилами Віденської конвенції має тлумачитись добросовісно відповідно до звичайного значення... Однак, що робити, якщо застосували ці правила, в результаті буде отримано незрозуміле формулювання чи абсурдне рішення? Конвенція тоді дає право застосувати додаткові засоби для тлумачення, зокрема підготовчі матеріали чи звернутись до обставин укладення договору.

Саме з цього моменту починається розходження в поглядах між декількома науковими напрямками: текстуалістами, школою намірів та телеологічною школою. Перші вважають, що текст договору мусить бути єдиним відправним началом. Що написано, то написано. Жодні додаткові засоби не повинні застосовуватись. Повинна визначатися нейтральна воля сторін, виходячи виключно з тексту договору. Представники цієї школи також вважають, що воля сторін залишається незмінною з плином часу. На противагу їм представники школи намірів при розгляді питання тлумачення міжнародних договорів вважають основним завданням з'ясування намірів сторін, їх волі, яка була зафіксована у момент створення відповідної норми. При цьому дуже мало уваги звертається на текст і на подальшу практику. Прибічники третьої (телеологічної) школи вважають, що норма покликана відповідати певним цілям, виконує певні визначені функції, і тому має тлумачитися відповідно до цих цілей та функцій. [1, с. 613-616]

Однак, питання визначення дійсної волі сторін постає перед кожною із вищенаведених шкіл. Цим питанням присвятив свої дослідження зокрема професор Рейнського університету М. Рогофф. Він проводить історичний експурс і зазначає, що ще донедавна єдиним підходом, який застосовувався до визначення волі сторін було обмежувальне тлумачення. В разі наявності сумніву щодо справжньої волі сторін, держава, яка мала би відповідати за зобов'язаннями, вважалася вільною від відповідних юридичних обмежень, передбачених

договором. Такий підхід за словами професора Рогоффа відповідає позитивістській теорії міжнародного права та практики держав кінця XVIII, XIX та початку XX століть.[2, с. 617]

На сьогодні ж, коли ситуація в світі докорінно змінилася, професор пропонує окрім обмежувального тлумачення використовувати і поширювальне, зокрема він цитує працю професора Фаттеля 1975 року, який писав, що терміни мають використовуватися у їх найбільш розширеному значенні, коли зрозуміло, що автор (промовець) надавав їм саме такого значення, і, з іншого боку, вони мають вживатися у обмеженому значенні, якщо автор вживав їх саме так.[2, с. 618]

Звісно, такий підхід не додає простоти національним суддям, які тлумачать міжнародні договори, оскільки залишається без відповіді дуже непросте питання про те, а що ж саме автор мав на увазі. Знайти відповідь на нього було б трохи простіше міжнародній судовій установі, яка не обтяжена національною практикою, однак і там не можна сказати, що це чітка відповідь. Що ж до національних судів, то тут також швидше за все, буде застосовано тлумачення найбільш вигідне для держави, яку відповідний суд представляє.

Професор Рогофф також звертає увагу на те, що на допомогу у вирішенні цього питання можуть прийти норми про суверенітет держав (при цьому він посилається на відомі рішення Постійного Суду міжнародного правосуддя у справах Уїмблдон [3] та Лотус [4]), однак, як тут же зазначає він, до цього слід ставитися дуже обережно і розглядати цю концепцію в світлі нових сучасних реалій. Він наголошує, що на сьогодні більшість міжнародних документів проголошують світові коопераційні процеси, пошук вирішення глобальних проблем людства, і саме ці принципи, на його думку, варто поставити на чолі процесу тлумачення норм міжнародних договорів особливо в питанні визначення волі сторін тоді, коли вона є нечіткою.[2, с. 619]

Такий підхід видається правильним в теорії, однак щодо можливостей його практичного втілення виникають сумніви. І тут є дві проблеми. Перша – постійний зв'язок права і політики та їх взаємозалежність. Які б теоретичні концепції не розроблялися, все-одно ці дві сфери діяльності настільки пов'язані між собою (а надто в царині міжнародного права), що прогнози щодо чітко юридичного безстороннього вирішення справ навіть міжнародними судами зробити складно. Ще примарнішою видається перспектива застосування таких підходів національними судами, де політичний вплив у більшості держав світу відчувається набагато сильніше ніж у міжнародних інституціях. Інша проблема – це високий освітній рівень суддів. Не секрет, що і на сьогодні виникає досить багато запитань та проблем, коли судам однієї держави доводиться застосовувати право іншої. У випадку ж з міжнародними договорами, судді повинні бути добре обізнаними з міжнародним правом, його основними принципами і засадами, положеннями міжнародних документів, практикою міжнародних судових інстанцій. Є держави, де такий рівень наявний, однак, на жаль, їх кількість досить невелика. Часто ж в цьому випадку суди керуються принципом спрощення роботи, і навіть за відсутності політичного впливу, при визначенні волі сторін керуються думкою своєї держави (яка часто висловлена у тлумаченні міжнародних договорів державними органами як правило виконавчої влади, яка може не враховувати багато важливих факторів, як то судову практику).

Отже, з точки зору чисто теоретичної, віддалена відповідь на запитання про те, як же слід визначати волю сторін при тлумаченні міжнародних договорів національними судами все ж таки є, однак, чи можна її вважати остаточною? Певно, що ні. Це дослідження мусить охопити також питання співвідношення судового та несудового тлумачення міжнародних договорів, глибше розглянути поняття суверенітету, а також дослідити фундаментальні міжнародні принципи права, з яких повинен починатися аналіз при розгляді таких справ судами. Тому, є підстави його і далі продовжити.

Використані джерела:

1. Лукашук И.И. Современное право международных договоров. В 2 т. Том I. Заключение международных договоров. – М.: Волтерс Клувер, 2004.

2. *Martin A. Rogoff Interpretation of International Agreements by Domestic Courts and the Politics of International Treaty Relations: Reflections on Some Recent Decisions of the United States Supreme Court // American University Journal of International Law and Policy Vol. 11 1996*
3. *Wimbledon Case (Gr. Brit, Fr., Italy, Japan, and Pol. V. Germany), 1923 P.C.I.J. (sera) No. 1 (Aug. 17).*
4. *S.S. Lotus Case (Fr. V. Turk.) 1927 P.C.I.J. (ser. A) No. 10 (Sept. 7).*

Каптюк Дарья Викторовна
*студентка 3 курса юридического факультета
Белорусского государственного университета*

ПРАВОВАЯ ИНФОРМАТИЗАЦИЯ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ РАЗВИТИЯ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Создание и существование правового государства и соответствующего гражданского общества невозможно без эффективно действующей системы правового просвещения и образования. На протяжении истории это убеждение, отражённое в одной из формул Организации Объединённых Наций, вдохновляло человечество на создание разнообразных методов правового просвещения, которых сегодня достаточно много. Однако наибольшее значение для успешно формирующегося информационного общества имеет именно правовая информатизация.

Преувеличить значение информации и знаний в наши дни фактически невозможно, ведь, «тот, кто владеет информацией, владеет миром»; так, действующая на достойном уровне система правового просвещения, поиска необходимой правовой информации делает государство более защищённым как во внутренних делах, так и в отношениях международного характера. Ведь поддержка государственной политики населением во многом зависит от того, хорошо ли общество осведомлено о целях, которые ставит перед собой государство, и имеет ли среднестатистический гражданин возможность свободно поучать и использовать нужную информацию.

На сегодняшний день в Республике Беларусь создан целый комплекс способов и методов правовой информатизации, рассчитанный на широкий круг субъектов права – от самых маленьких белорусских граждан до специалистов в области права. На территории Беларуси функционируют Центры правовой информации различного уровня. Национальный Центр Правовой Информации был образован 1 октября 1997 года, и сегодня является центральным государственным научно-практическим учреждением, осуществляющим сбор, хранение, систематизацию, предоставление и распространение эталонной правовой информации, а также официальное опубликование правовых актов. Именно НЦПИ в первую очередь осуществляет функцию по поддержанию нормативных правовых актов в контрольном состоянии. Правовая информация, сосредоточенная в НЦПИ, является основой для функционирования электронных систем поиска правовых актов «Консультант-плюс», «Эксперт-центр» и др. НЦПИ, в этом году отметивший своё двенадцатилетие, за относительно короткое время достиг значительных результатов: во-первых, в Республике создан и успешно действует Эталонный банк данных правовой информации, включающий более 120 000 нормативных правовых актов. Банк данных установлен во всех государственных органах Республики Беларусь и предоставляется иным пользователям в виде информационно-поисковой системы ЭТАЛОН. Информация эталонного банка данных является основным источником для всех справочно-правовых систем распространяемых в республике; во-вторых, Национальный реестр правовых актов Республики Беларусь – одновременно система учета правовых актов Республики Беларусь и официальное издание правовых актов; в-третьих, Национальный правовой Интернет-портал Республики Беларусь (www.pravo.by) – основной государственный информационный ресурс интернет-сети в